

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till ändring av vissa bestämmelser om forum för tjänsteåtal

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att de bestämmelser som gäller forum för tjänsteåtal mot de högsta förvaltningstjänstemännen upphävs genom en särskild lag så att åtalen skall behandlas i första instans i tingsrätten och inte i hovrätten.

De bestämmelser enligt vilka tingsrättens domare och de som hör till tingsrättens personal, specialdomstolarnas och förvaltningsdomstolarnas domare samt lokala åklagare och statsåklagarna skall åtalas för tjänstebrott i hovrätten förblir i kraft. Tjänsteåtal mot föredragandena vid de högsta domstolarna och vid hovrätterna skall också fortfa-

rande behandlas i hovrätten. Det föreslås att tjänsteåtal mot föredragandena i hovrätten och hovrättens kanslichef skall behandlas i en annan hovrätt än den där tjänstemannen i fråga tjänstgör.

Det föreslås att lagen om arbetsdomstolen ändras så att ledamöterna i arbetsdomstolen skall åtalas för tjänstebrott i hovrätten och inte i högsta domstolen. Detta förenhetligar forumarrangemangen inom domstolsväsendet.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har godkänts och blivit stadfästa.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida
PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
1.1. Allmänt	4
1.2. Historien bakom utvecklingen av de bestämmelser som gäller särskilt forum för tjänstebrott	4
1.3. Kopplingen mellan reformbehoven och tingsrätts-, åklagarväsens-, straffprocess- och hovrättsreformen	5
2. Gällande specialbestämmelser om forum för tjänstebrott	6
2.1. Bestämmelser på lagnivå om ärenden som skall behandlas i hovrätten	6
2.2. Bestämmelser på förordningsnivå om ärenden som skall behandlas i hovrätten ..	7
2.3. Ärenden som skall behandlas i högsta domstolen	7
2.4. Ärenden som skall behandlas i riksrätten	7
3. Rättsjämförande aspekter	8
3.1. De nordiska systemen	8
3.2. Systemen i vissa andra länder	9
4. Propositionens syfte och alternativ för genomförandet	9
4.1. Behovet av en revidering av forumbestämmelserna	9
Syftet med revideringen	9
Vissa principiella frågor	10
Åklagarnas specialisering	12
Forum i vissa situationer	12
4.2. Tidigare reformprojekt	12
Betänkande av Kommittén för utredning av den offentliga personalens rättsliga ställning	12
Motiveringen till lagstiftningen om tjänstebrott	13
Slutbetänkande av hovrättskommissionen	13
Betänkande av åklagarkommissionen	13
5. Propositionens verkningar	13
5.1. Verkningar för tingsrätterna	13
5.2. Verkningar för hovrätterna	13
5.3. Verkningar i fråga om åklagarväsendets uppgifter	14
5.4. Ekonomiska verkningar	14
6. Beredningen av propositionen	14
7. Författningar som skall utredas särskilt	14

DETALJMOTIVERING	15
1. Lagförslag	15
1.1. Hovrättslagen	15
1.2. Lag om Högsta domstolen	16
1.3. Lag om arbetsdomstolen	16
1.4. Tingsrättslagen	16
1.5. Lag om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering	17
1.6. Lag om upphävande av vissa forumbestämmelser	17
2. Ikraftträdande	18
3. Lagstiftningsordning	18
LAGFÖRSLAG	19
1. Lag om ändring av 2 och 10 § hovrättslagen	19
2. Lag om ändring av lagen om Högsta domstolen	20
3. Lag om ändring av 40 § lagen om arbetsdomstolen	20
4. Lag om ändring av 20 § tingsrättslagen	21
5. Lag om ändring av 7 § lagen om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering	21
6. Lag om upphävande av vissa forumbestämmelser	22
BILAGA	23
Parallelltexter	23

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

1.1. Allmänt

Allmänna domstolar enligt 1 kap. 1 § rättegångsbalken är tingsrätterna och hovrätterna samt högsta domstolen såsom högsta rättsinstans. Hovrättens primära uppgift är att fungera som besvärinstans. Enligt det gällande 25 kap. i rättegångsbalken är huvudregeln den att ändring i tingsrättens avgörande, som innehåller avgörande av huvudsak eller genom vilket ärendet har avslutats, får sökas genom besvär.

Enligt gällande bestämmelser behandlar hovrätten, med avvikelse från rättsinstansordningen, som första rättsinstans bl.a. mål som gäller landsförräderibrott och högförräderibrott samt tjänstebrottsärenden som hör till dess behörighet och gäller underdömare och ett flertal andra tjänstemän. Antalet tjänstemän som skall åtalas i hovrätten överskrider för närvarande etthundra, räknat enligt tjänstebestämmelse.

Behovet av att ändra de bestämmelser som gäller forum för tjänsteåtal har redan länge varit uppenbart. Under årens lopp har hovrätterna enligt gammal praxis ansetts som forum för mål som gäller tjänsteåtal mot de högsta tjänstemännen, utan att arrangemangets ändamålsenlighet har övervägts desto mera. Den grupp av tjänstemän som avses i specialbestämmelserna är ganska brokig, och grunderna för och konsekvensen i regleringen är oklar i många fall. Detta torde delvis kunna förklaras med att bestämmelserna är från olika tider och har beretts vid olika ministerier.

Frågan om forum för tjänsteåtal har sedan gammalt inom tjänsteapparaten betraktats som en omständighet som hänför sig till tjänsten och ämbetsverkets ställning och status. Då tjänsteapparaten har utvidgats har det ansetts att nya höga tjänster i detta avseende måste behandlas på samma sätt som gamla tjänster. Först de senaste åren har utvecklingen tagit en annan riktning och t.ex. den nya universitetslagen (645/1997) har inte längre några specialbestämmelser om forum för tjänsteåtal mot professorerna.

Behovet att revidera bestämmelserna om forum för tjänsteåtal har behandlats i det betänkande som Kommittén för utredning av

den offentliga personalens rättsliga ställning avgav 1979 (kommittébetänkande 1979:26), i regeringens proposition med förslag till ny lagstiftning om tjänstebrott 1988 (RP 58/1988 rd), i hovrättskommissionens slutbetänkande från 1992 (1992:20) och i det betänkande som kommissionen för åklagarväsendet avgav 1995 (1995:7).

En internationell jämförelse visar att ett system där fullföljdsdomstolen i stor utsträckning fungerar som första rättsinstans i tjänstebrottmål är mycket exceptionell. Med tanke på medborgarnas jämlikhet kan systemet inte heller längre betraktas som ändamålsenligt.

1.2. Historien bakom utvecklingen av de bestämmelser som gäller särskilt forum för tjänstebrott

I ståndssamhället var det en persons ställning i samhället som bestämde forum för åtal mot denna person. Var och en skulle dömas av sina likar. De adliga som hörde till det högsta ståndet kunde dömas endast av andra adliga. Enligt 1634 års regeringsform fanns det ett bestämt antal adliga i hovrätten för denna uppgift. Hovrätten var adelns forum privilegium. Redan från och med 1700-talet jämsättes de högsta tjänstemännen med adeln i detta avseende. Enligt 1734 års rättegångsbalk skulle hovrätten som första rättsinstans behandla konungens befallningshavandes och underdomares ämbetsbrott samt "med flera mål, som til Hofrätterna, eller någonthera af them i synnerhet, efter särskilta stadgar höra".

Det fanns rikligt med särskilda regler om de mål som hovrätten skulle behandla som första rättsinstans redan på 1800-talet. Dessa regler var vanligen förordningar, reglementen och instruktioner, brev eller andra anvisningar. Till de tjänstemän som skulle åtalas i hovrätten hörde bl.a. överdirektören för Landtmäteriet och dennes adjoint, överdirektören och överarkitekten vid Ofverstyrelsen för Allmänna Byggnaderna samt överdirektören och direktörerna vid Finlands Statskontor.

Efter det att landet hade blivit självständigt utvidgades förvaltningsapparaten och en betydande mängd nya stadganden om de tjänsteåtalsärenden som skulle behandlas i hov-

rätten som första rättsinstans utfärdades under självständighetstidens första årtionden. Det var vanligen fråga om stadganden i olika förordningar. På 1940-talet var flera tiotal sådana specialstadganden i kraft.

De stadganden om särskilt forum för tjänstebrott som ingick i 1734 års lag kvarstod oförändrade fram till 1978, då innehållet i 8 kap. 2 § rättegångsbalken ändrades. Enligt den nya 2 § handlade hovrätten på samma sätt som tidigare "åtal för brott begångna av underdomare vid utövande av domarvärvet" och dessutom "de mål om brott i tjänsten, vilka enligt lag eller förordning falla under dess behörighet, ävensom övriga mål, om vilka i lag stadgas, att de skola avgöras av hoyrätt".

År 1991 flyttades 8 kap. rättegångsbalken till 4 kap. Detta 4 kap. upphävdes 1994 då hovrättslagen (56/1994) trädde i kraft. Också enligt den nu gällande 2 § hovrättslagen behandlar hovrätten som första rättsinstans mål som gäller landsförräderibrott och högförräderibrott samt tjänsteåtal som hör till dess behörighet och övriga mål och ärenden som enligt särskilda stadganden skall avgöras av den.

1.3. Kopplingen mellan reformbehoven och tingsrätts-, åklagarväsens-, straffprocess- och hovrättsreformen

Genom den *underrättsreform* som genomfördes i december 1993 sammanfördes häradsrätterna och rådstuvurätterna till tingsrätter. Samtidigt utvecklades nämndemanna-systemet och nämndemännen fick större påverkningsmöjligheter. Syftet var att öka medborgarnas förtroende för rättsväsendet. Att i demokratisk ordning valda nämndemän deltog i utövandet av domsrätten vid tingsrätterna sågs som en omständighet som var ägnad att öka medborgarnas förtroende för rättsväsendet.

Enligt 2 kap. 1 § rättegångsbalken är en tingsrätt i brottmål domför med ordförande och tre nämndemän. Enligt 2 § i samma kapitel kan tingsrätten ha ytterligare en lagfaren medlem eller en fjärde nämndeman, om det skall anses motiverat med hänsyn till målets eller ärendets omfattning eller av andra särskilda skäl.

Enligt 2 kap. 6 § rättegångsbalken är tingsrätten i brottmål domför även med ordföranden ensam, om det för det brott som nämns i åtalet inte stadgas något annat eller

strängare straff än böter eller fängelse i högst ett år och sex månader. Då påföljden för de flesta tjänstebrott kan vara särskilt straff enligt 2 kap. 1 § 2 mom. strafflagen (39/1889), dvs. avsättning eller varning, kan dessa brott inte behandlas i enmans domstol ens då det strängaste straffet av arten allmänna straff är fängelse i en kortare tid än ett år och sex månader.

Då en tingsrätt behandlar ett militärt rättegångsärende skall rätten enligt 3 § 1 mom. militära rättegångslagen (326/1983) bestå av en ordförande och två militära ledamöter. Av en tingsrätts militära ledamöter skall en vara officer och en institutofficer, underofficer eller innehavare av militär specialtjänst eller en krigsman som hör till manskapet.

Genom *åklagarväsensreformen* 1996 och 1997 skapades ett dualistiskt system, där den högsta åklagarens uppgifter överfördes från justitiekanslern i statsrådet till en riksåklagare. Som lokala åklagare vid tingsrätten tjänstgör häradsåklagarna. Vid riksåklagarämbetet finns dessutom statsåklagare. I samband med reformen slopades länsåklagarämbeten.

Enligt 7 § lagen om allmänna åklagare (199/1997) skall statsåklagarna i första hand sköta åklagaruppgifterna i de brottmål som från samhällets synpunkt är viktigast. Om något annat inte stadgas eller bestäms är statsåklagarna också åklagare i ärenden som hovrätten behandlar i första instans. Enligt 9 § 2 mom. i nämnda lag fattas dock beslut om väckande av åtal mot en domare för tjänstebrott av justitiekanslern i statsrådet eller riksdagens justitieombudsman.

Syftet med *lagen om rättegång i brottmål* (689/1997), som trädde i kraft vid ingången av oktober 1997, var att ge domstolarna bättre medel än tidigare att behandla ett mål grundligt. Rättegångsförfarandet är muntligt, omedelbart och koncentrerat. I brottmål skall huvudförhandlingen i allmänhet skötas så att målet kan avgöras efter ett sammanträde. Vid huvudförhandlingen emottas alla bevis och behandlingen är muntlig.

Vid den nya rättegången i brottmål bestäms arbetsfördelningen mellan åklagaren och domaren enligt den akusatoriska principen. Ordföranden handlar inte på eget initiativ när han eller hon lägger fram bevis till stöd för åtalet. Ordförandens uppgift är endast att opartiskt leda processen. Åklagaren svarar med sin egen aktivitet för att åtalet blir bevisat.

I de brottmål som *hovrätten* behandlar som *första instans* var rättegångsförfarandet tidigare till stor del beroende av de procedurer som utformats i praktiken. Största delen av målen avgjordes i skriftligt förfarande. Åren 1992–1996 behandlades sammanlagt 271 mål i första instans av hovrätterna. År 1997 hade hovrätterna 61 mål i första instans och år 1998 sammanlagt 34. T.ex. år 1994, då antalet mål var 69, hölls muntlig behandling endast i tre fall av dessa. De allmänna åklagarna har väckt endast enstaka åtal för tjänstebrott i hovrätten årligen. Målen gällande tjänstebrott har huvudsakligen anhängiggjorts av målsägandena.

I 27 kap. rättegångsbalken, som trädde i kraft vid ingången av maj 1998, ingår bestämmelser om behandlingen av brottmål i hovrätten som första instans. Ett mål gällande tjänstebrott som hovrätten skall behandla i första instans anhängiggörs genom att en skriftlig stämningsansökan tillställs hovrättens registratorskansli. Innehållet i stämningsansökan och de handlingar som skall fogas till den bestäms enligt 7 kap. lagen om rättegång i brottmål. Utan att utfärda stämning kan hovrätten avslå yrkandena i ett brottmål där målsäganden ensam för talan, om det är uppenbart att målsägandens yrkande är ogrundat.

Beträffande mål som hovrätten behandlar i första instans är det inte heller enligt gällande bestämmelser alltid i praktiken nödvändigt att hålla huvudförhandling. Detta beror på att en del av de mål som hovrätten behandlar i första instans är brottmål som gäller klara och ostridiga fel som underrättsdomare har gjort i sin befattning som domare. Dylika mål avgörs i hovrätten lämpligast och utan att parternas rättsskydd äventyras i ett skriftligt förfarande på grundval av parternas rättegångsskrivelser. Någon huvudförhandling behöver inte heller hållas om målsägandens yrkande konstateras vara uppenbart ogrundat.

När huvudförhandling hålls i ett brottmål som hovrätten behandlar i första instans skall motsvarande bestämmelser om behandling i tingsrätten tillämpas i tillämpliga delar. Sålunda är det ingen skillnad mellan formerna för straffprocessen i hovrätten som första instans och straffprocessen i tingsrätten i sådana mål som kräver muntlig behandling. I tingsrätten kan dock inte målen avgöras endast i skriftlig behandling i samma omfattning som i hovrätten.

2. Gällande specialbestämmelser om forum för tjänstebrott

2.1. Bestämmelser på lagnivå om ärenden som skall behandlas i hovrätten

Specialbestämmelser på lagnivå om domare och andra tjänstemän inom domstolsväsendet finns för närvarande i 13 § 2 mom. lagen angående Högsta förvaltningsdomstolen (74/1918), 10 § hovrättslagen, 20 § tingsrättslagen (581/1993), 20 § lagen om förvaltningsdomstolarna (430/1999), 250 § fastighetsbildningslagen (554/1995), 11 § lagen om försäkringsdomstolen (14/1958), 40 § lagen om arbetsdomstolen (646/1974) och 19 § lagen om marknadsdomstolen (41/1978).

Det har föreslagits att den forumbestämelse som gäller jorddomstolen skall upphävas (RP 86/1999 rd).

Beträffande åklagarna finns motsvarande bestämmelser i 15 § lagen om allmänna åklagare, 9 § lagen om häradsåklagare (195/1996) och 3 § lagen om landskapsåklagarämbetet i landskapet Åland (872/1977).

Beträffande lagskipningsorgan som inte hör till domstolsväsendet har motsvarande bestämmelser utfärdats i 6 § 2 mom. lagen om internering av farliga återfallsförbrytare (317/1953) för fängelsedomstolens del, i 11 § lagen om konkurrensrådet (481/1992), 10 § lagen om konsumentklagonämnden (42/1978), 19 § lagen om jämställdhetsombudsmannen och jämställdhetsnämnden (610/1986) och 8 § lagen om arbetsrådet och om undantagstillstånd inom arbetarskyddet (608/1946).

Beträffande förvaltningstjänstemän finns det ganska få forumbestämmelser på lagnivå. Sådana bestämmelser finns i 57 § lagen om republikens presidents kansli (1382/1995), 3 § 2 mom. lagen om statsrådet (78/1922), 24 § 1 mom. lagen om utrikesförvaltningen (204/2000), 15 § lagen om justitiekanslern i statsrådet (193/2000), 30 § lagen om Finlands Bank (214/1998), 90 § folkpensionslagen (347/1956) och 22 § 1 mom. lagen om finansinspektionen (503/1993) samt i 7 § lagen om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering (159/1978).

Enligt 6 § militära rättegångslagen handläggs militärt rättegångsärende i första instans av Helsingfors hovrätt, då svaranden är en kommandör för truppvärdelning eller en

officer av minst majors grad eller en person som tjänstgör i annan militär tjänst vilken motsvarar minst majorstjänst. Enligt bestämmelsens ordalydelse är den avgörande faktorn inte i vilken tjänst eller grad brottet har begåtts utan det som avgör är tjänsten eller graden då processen inleds.

Enligt 19 kap. 10 § kyrkolagen (1054/1993) åtalas biskopen och domkapitlets medlemmar och enligt 22 kap. 5 § en medlem av kyrkostyrelsen och ett eklestiatikråd för tjänstebrott i hovrätten. Beträffande tjänsteinnehavare inom den ortodoxa kyrkan i Finland finns det inga specialbestämmelser om forum för tjänsteåtal.

Enligt 76 § självstyrelselagen för Åland (1144/1991) skall forumbestämmelsen i den gamla självstyrelselagen, dvs. 1951 års självstyrelselag för Åland (670/1951), tillämpas i tjänsteåtalsärenden, till dess annorlunda stadgas genom förordning. Enligt 41 § i den gamla lagen handläggs tjänsteåtal mot lantrådet samt mot ledamot av och föredragande vid landskapsstyrelsen av Åbo hovrätt.

2.2. Bestämmelser på förordningsnivå om ärenden som skall behandlas i hovrätten

Följande forumbestämmelser i olika förordningar gällde eller hade utfärdats den 30 november 1999:

Beträffande rättsväsendet och andra lagskipningsorgan gällde 6 § förordningen om högsta domstolen (786/1994), 33 § förordningen om högsta förvaltningsdomstolen (702/1977) och 24 § hovrättsförordningen (211/1994), 13 § förordningen om landsbygdsnäringsnämnden (141/1995) och 22 § förordningen om rättsskyddscentralen för hälsovården (1121/1992).

Beträffande andra förvaltningsorgan gällde 12 § länsstyrelseförordningen (120/1997), 14 § förordningen om registerförvaltningen (248/1996), 31 § polisförvaltningsförordningen (158/1996), 49 § förordningen om gränsbevakningsväsendet (321/1999), 60 § förordningen om försvarsmakten (667/1992), 24 § förordningen om tullverket (371/1991), 24 § förordningen om revision av statushållningen (267/1993), 25 § förordningen om utbildningsstyrelsen (183/1991), 16 § förordningen om museiverket (119/1992), 17 § förordningen om lantmäteriverket (1631/1993), 8 § förordningen om jord- och skogsbruksministeriets informationstjänst-

central (478/1996), 14 § förordningen om kontrollcentralen för växtproduktion (1281/1992), 12 § förordningen om geodetiska institutet (1293/1992), 15 § förordningen om anstalten för veterinärmedicin och livsmedel (1282/1992), 16 § förordningen om konsumentforskningscentralen (279/1990), 15 § förordningen om livsmedelsverket (278/1990), 11 § förordningen om konkurrensverket (66/1993), 16 § förordningen om patent- och registerstyrelsen (799/1992), 21 § förordningen om läkemedelsverket (132/1993), 12 § förordningen om Finlands miljöcentral (56/1995) och 15 § förordningen om Helsingfors kriminalpolitiska institut, verksamt i anslutning till Förenta Nationerna (630/1982).

Universiteten omfattades tidigare bl.a. av 68 § förordningen om Helsingfors universitet. Den och flera andra forumbestämmelser på förordningsnivå har upphävts efter det att universitetslagen trädde i kraft den 1 augusti 1998.

2.3. Ärenden som skall behandlas i högsta domstolen

Enligt 3 § lagen om Högsta domstolen (74/1918) skall högsta domstolen pröva och slutligen avgöra åtal för tjänstefel, begångna under tjänstens utövning av president eller ledamot i hovrätt. I bestämmelsen nämns också fortfarande att president eller medlem i högsta förvaltningsdomstolen skall åtalas i högsta domstolen. Senare ändrade emellertid lagen om riksätten (273/1922) saken till denna del.

Enligt 15 § lagen om allmänna åklagare åtalas riksåklagaren och biträdande riksåklagaren för tjänstebrott vid högsta domstolen. Åklagare är antingen justitiekanslern eller riksdagens justitieombudsman.

Enligt 40 § lagen om arbetsdomstolen utförs åtal för tjänstefel mot presidenten, arbetsdomstolsrådet, ledamot och suppleant i arbetsdomstolen i högsta domstolen.

Högsta domstolen behandlar inte som första instans tjänstebrott som har begåtts av andra tjänstemän än de som nämns ovan.

2.4. Ärenden som skall behandlas i riksätten

Enligt 101 § i den nya grundlagen, som trädde i kraft vid ingången av mars 2000, behandlar riksätten åtal som väcks mot en

medlem av statsrådet eller justitiekanslern, riksdagens justitieombudsman eller en ledamot i högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen för lagstridigt förfarande i ämbetsutövning. Riksrätten behandlar likaså åtal mot republikens president för landsförräderibrott, högförräderibrott eller brott mot mänskligheten.

Enligt 38 § 1 mom. grundlagen gäller angående de biträdande justitieombudsmännen i tillämpliga delar vad som bestäms om justitieombudsmannen. Enligt 69 § 2 mom. grundlagen gäller angående biträdande justitiekanslern och dennes ställföreträdare i tillämpliga delar vad som bestäms om justitiekanslern. I motiveringen till regeringens proposition (RP 1/1998 rd) konstateras att hänvisningen "i tillämpliga delar" också innebär att riksrätten är tjänsteåtalsforum för de biträdande justitieombudsmännen och biträdande justitiekanslern samt dennes ställföreträdare.

Enligt 1 § lagen om riksrätten och behandling av ministeransvarighetsärenden (196/2000) skall bestämmelserna i lagens 2 kap. om behandling av ministeransvarighetsärenden i riksdagen tillämpas vid undersökning av lagligheten av ovan nämnda tjänstemäns ämbetsåtgärder (ministeransvarighetsärende). Enligt lagens 2 § 1 mom. skall bestämmelserna i lagens 3–5 kap. om riksrätten och det förfarande som skall iakttas i den tillämpas när riksrätten behandlar åtal som har väckts i ett ministeransvarighetsärende och åtal som har väckts mot en ledamot av högsta domstolen eller högsta förvaltningsdomstolen för lagstridigt förfarande i ämbetsutövningen samt åtal som avses i 113 § grundlagen (presidentens straffrättsliga ansvar).

Åtal i riksrätten utförs av riksåklagaren. Justitiekanslern eller justitieombudsmannen kan dock själv utföra åtal mot ledamöter av högsta domstolen och högsta förvaltningsdomstolen. Om inte något annat föreskrivs i lagen om riksrätten och behandling av ministeransvarighetsärenden gäller beträffande behandlingen av ärenden i riksrätten i tillämpliga delar vad som enligt lagen om rättegång i brottmål och rättegångsbalken skall iakttas när allmänna åklagaren utför åtal i brottmål.

I 2 § 2 mom. lagen om riksrätten och behandling av ministeransvarighetsärenden sägs att bestämmelserna i lagens 3–5 kap. skall tillämpas, om enligt en internationell

förpliktelse som är bindande för Finland åtal mot en person som avses i förpliktelsen skall behandlas i riksrätten och något annat inte följer av den internationella förpliktelsen. I dagens läge syftar bestämmelsen på de bestämmelser som gäller domare vid Europeiska gemenskapernas domstol och Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt samt generaladvokater vid Europeiska gemenskapernas domstol. Riksrätten har behörighet att behandla ärenden som gäller tjänsteåtal mot dessa tjänstemän med stöd av stadgan för Europeiska gemenskapernas domstol.

Enligt artikel 3 i protokoll B till fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (stadgan för Europeiska gemenskapernas domstol) skall domarna och generaladvokaterna vid Europeiska gemenskapernas domstol (Luxemburg) åtnjuta rättslig immunitet. Domstolen får vid sammanträde i plenum häva immuniteten. Om rättegång i brottmål anhängiggörs mot en domare vars immunitet har hävts, får saken enligt nämnda artikel 3 i varje medlemsstat prövas endast av en sådan domstol som är behörig att döma ämbetsmän som tillhör landets högsta rättstillämpande myndighet.

I artikel 38–56 i Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (FördrS 19/1990) behandlas sammansättningen när det gäller Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Strassbourg) och val av domare. Med stöd av artikel 55 i nämnda konvention har dessutom en arbetsordning för domstolen upprättats den 18 september 1959. Domarna behandlas i punkt 2–6 i arbetsordningen. Ingendera regelsamlingen har några bestämmelser om tjänsteåtalsforum.

3. Rättsjämförande aspekter

3.1. De nordiska systemen

I Sverige behandlar högsta domstolen som första domstol tjänsteåtal som gäller brott som i utövningen av tjänsten eller uppdraget begåtts av statsråd, justitieråd, regeringsråd, någon av riksdagens ombudsmän, justitiekanslern, riksåklagaren, domare eller generaladvokat i Europeiska gemenskapernas domstol, domare i förstainstansrätten vid denna domstol eller av hovrättsdomare eller revisionssekreterare.

Hovrätten behandlar som första domstol

endast tjänstebrottsärenden som gäller domare i allmän underrätt, inskrivningsdomare eller annan som vid inskrivningsmyndighet har förordnats att handlägga inskrivningsärenden. Tjänsteåtal mot alla andra domare och tjänstemän behandlas av tingsrätten som första domstol.

Med stöd av en uttrycklig bestämmelse är riksåklagaren åklagare i mål som hovrätten behandlar som första domstol och också i mål som gäller tjänstebrott begångna av hovrättsdomare eller revisionssekreterare. Beträffande andra tjänstemän finns det inga specialbestämmelser gällande åklagare, men i praktiken är distriktets överåklagare, statsåklagaren eller chefsåklagaren åklagare i mål som gäller tjänstebrott begångna av de högsta tjänstemännen.

I Norge behandlar högsta domstolen som första rättsinstans tjänstebrottmål som gäller domare vid högsta domstolen och hovrätten. Första rättsinstans för tjänstebrottmål mot underrättsdomare är en domstol som motsvarar hovrätten (lagmandsret). Några specialbestämmelser om forum för tjänsteåtal mot andra tjänstemän finns inte. Åtal mot de högsta tjänstemännen utförs vanligen av statsåklagaren, även om det inte finns någon specialbestämmelse om detta.

I Danmark behandlas tjänsteåtal mot domare vid en särskild klagodomstol. I klagodomstolens beslut kan ändring sökas hos högsta domstolen. Forum för tjänstebrottmål som gäller övriga tjänstemän bestäms enligt samma regler som forum för åtal som utförs mot andra medborgare. Det avgörande är brottets art och den påföljd det föranleder och inte den åtalades tjänsteställning. Den domstol (Landsret) som motsvarar hovrätten kan då också vara första rättsinstans i vissa brottmål.

Rättssystemet på Island har bara två rättsinstanser, underrätt och högsta domstol. Tjänsteåtalsärenden mot alla domare och andra tjänstemän behandlas i första instans av underrätten.

3.2. Systemen i vissa andra länder

I Estland behandlas tjänsteåtalsärenden mot alla tjänstemän i första instans av underrätten.

Lagstiftningen i Tyskland innehåller inga specialbestämmelser om forum för tjänstebrottmål. De behandlas främst i första, andra och tredje rättsinstans, dvs. Amts-, Land-

och Oberlandesgericht. Allt som allt finns det fyra rättsinstanser. Den högsta instansen består av 5 specialöverdomstolar. Rättsinstansen bestäms främst enligt brottet och dess påföljder, men däremot inte enligt personens tjänsteställning. Således kan t.ex. första rättsinstans behandla endast sådana (tjänste)åtalsärenden för vilka inte kan väntas strängare straff än fängelse i fyra år eller, om allmänna åklagaren inte väcker åtal i andra rättsinstans, på grund av ärendets speciella betydelse.

Utöver ovan nämnda domstolar kan dessutom särskilda domstolar som specialiserar sig på fackliga rättsskyddsfrågor (Bundesgericht) inrättas. En sådan kan t.ex. behandla disciplinärenden och klagomål som gäller personer i offentligtjänstförhållande. Det är dock inte fråga om något särskilt forum för tjänsteåtalsärenden.

I Österrike finns inga specialbestämmelser om forum för tjänstebrottmål. Utgångspunkten är således underrätten på den ort där brottet har begåtts och vid den behandlas åtal för tjänstebrott i den normala ordningen för straffprocesser. För tjänstebrottens del är den eventuella påföljden av betydelse, eftersom domstolens behörighet varierar beroende på hur sträng påföljden är. Detta gäller emellertid inte enbart tjänstebrott. När det gäller forum är det således gärningen och inte personens tjänsteställning som är den avgörande faktorn.

I Frankrike finns inga bestämmelser om forum för tjänstebrott som begås av domare och andra tjänstemän.

I Nederländerna behandlas tjänsteåtal mot domare av Nederländernas högsta domstol (Hogeraad der Nederlanden). Tjänstebrottmål mot de högsta förvaltningstjänstemännen och åklagarna behandlas i en särskild tjänstemannadomstol (Ambtenarenrecht).

4. Propositionens syfte och alternativ för genomförandet

4.1. Behovet av en revidering av forumbestämmelserna

Syftet med revideringen

De flesta bestämmelser om särskilt forum för tjänsteåtal finns för närvarande i olika förordningar. Att ordinarie instansordning förbigås genom förordning kan inte anses ändamålsenligt. I propositionen föreslås där-

för att bestämmelser om domstol för tjänsteåtal alltid skall ingå i lag.

Antalet bestämmelser som gäller särskilt forum för tjänsteåtal mot de högsta tjänstemännen har också blivit onödigt stort. I ett modernt samhälle kan man inte se några grunder för ett sådant omfattande processuellt specialarrangemang.

Det centrala syftet med tingsrättsreformen och utvecklandet av nämndemanssystemet i samband härmed var att öka medborgarnas förtroende för rättsväsendet. Att lokalt valda nämndemän deltog i utövandet av domsrätten vid tingsrätterna sågs som en omständighet som var ägnad att öka medborgarnas förtroende för rättsväsendet. Mot denna bakgrund torde det kunna anses logiskt att nämndemännen också deltar i behandlingen av tjänstebrottmål som gäller tjänstemän. Genom tingsrättsreformen skapades ett system som syftar till att effektivisera underrätternas verksamhet och möjliggör användning av den sammansättning som bäst lämpar sig för avgörandet av respektive ärende. Samtidigt begränsades deltagandet i det egentliga lagskipningsarbetet för de auskultanter som fullgör sin domstolspraktik.

I praktiken har bestämmelserna om särskilt forum för tjänsteåtal medfört problem i sådana situationer då en högre tjänsteman och någon annan person är delaktiga i samma brott. En motsvarande situation föreligger också då den som givit och den som tagit mutor måste åtalas i olika domstolar på grund av den specialbestämmelse som gäller tjänstemän. Detta är inte processekonomiskt motiverat och leder inte till koncentrerad behandling. Besvärliga situationer kan också uppkomma om olika forumbestämmelser gäller den som avgör ett mål och den som föredrar det.

Uppfattningen att frågan om forum för tjänsteåtal skulle hänföra sig till tjänstens och ämbetsverkets ställning och status i statsmaktens och samhällets i allmänhet är föråldrad. Väckande av åtal är inte ägnat att höja en tjänsts status, även om åtalet skulle väckas i hovrätten. I denna dag skulle det vara skäl att upphäva bestämmelser som grundar sig på en sådan uppfattning.

Vid bedömningen av ändamålsenligheten med de arrangemang som gäller särskilt forum för tjänsteåtal mot statstjänstemän är det skäl att också fästa uppmärksamhet vid att det inte finns några särskilda bestämmelser om forum för tjänsteåtal när det gäller de

högsta kommunala tjänsteinnehavarna, fastän det i många fall kan vara fråga om tjänstemän som utövar betydande offentlig makt på en hög nivå inom den allmänna tjänstehierarkin.

Enligt 6 § 1 mom. grundlagen är alla lika inför lagen. Det kan med fog anses att jämlikheten inte förverkligas, om inte alla som utgångspunkt har möjlighet till likadan rättegång i brottmål som gäller dem. Bestämmelserna i lagen om rättegång i brottmål har utformats utgående från att rättegången börjar i tingsrätten. Bestämmelser om att hovrätten skall vara första rättsinstans innebär således alltid att det normala systemet för sökande av ändring minskar med en rättsinstans. Det bör dock konstateras att ändring i ett beslut som hovrätten har fattat som första instans kan sökas utan besvärstillstånd, medan det däremot krävs besvärstillstånd i andra brottmål.

Syftet med reformen är att gallra bland och modernisera reglerna för forum för tjänsteåtal mot högre tjänstemän, som under årens lopp har blivit omotiverat många och oenhetliga, dock med beaktande av domstolsväsendets självständiga ställning i samhället och de omständigheter som hänför sig till domstolarnas objektiva opartiskhet.

Ordalydelsen i de gällande bestämmelserna om tjänsteåtalsforum är ganska brokig. I de äldre bestämmelserna konstateras ofta att ärenden som gäller tjänstefel begångna av en viss tjänsteman skall behandlas i hovrätten. Den valda ordalydelsen är föråldrad till denna del, eftersom en sådan ringa försummelse av tjänsteplikten som skall betraktas som tjänstefel inte är något brott enligt den gällande lagstiftningen. Det skulle därför vara mera logiskt att tala om tjänstebrott i stället för tjänstefel.

Vissa principiella frågor

I sin rättspraxis har högsta domstolen den senaste tiden meddelat flera avgöranden som gäller domares jäv. I avgörandena konstateras i olika sammanhang att efter det att Finland den 10 maj 1990 tillträdde Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europeiska människorättskonventionen) måste också bestämmelserna i denna konvention samt den tillämpningspraxis som Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har utvecklat på basis av den be-

aktas då frågan om en domare är jävig avgörs. Enligt artikel 6.1 i nämnda konvention skall envar vara berättigad till en rättvis rättegång inför en oavhängig och opartisk domstol när det gäller att pröva hans rättigheter och skyldigheter eller anklagelser mot honom för brott.

Praxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna ger anledning att utgå från att en domare inte får ha någon förhandsuppfattning om eller förhandsinställning till ett mål eller önskan att främja den ena partens intresse vid rättegången (subjektiv opartiskhet) och å andra sidan från att befogade misstankar om domarens eller domstolens opartiskhet har uteslutits (objektiv opartiskhet). Då opartiskheten bedöms med hänsyn till det sistnämnda, skall bl.a. beaktas om domarens tidigare verksamhet eller någon särskild relation till parterna objektivt sett ger anledning att befara att förtroendet för opartiskheten äventyras.

Ett krav på oavhängighet när det gäller domstolarna ingår också i grundlagens 21 §. I grundlagens 98 § föreskrivs om domstolsväsendets uppbyggnad. Enligt bestämmelsen är domstolarna allmänna domstolar, allmänna förvaltningsdomstolar eller specialdomstolar. Allmänna domstolar är högsta domstolen, hovrätterna och tingsrätterna. Allmänna förvaltningsdomstolar är högsta förvaltningsdomstolen och de regionala förvaltningsdomstolarna.

I regeringens proposition med förslag till grundlag konstateras att domsrätt utövas inte endast av de allmänna domstolarna och specialdomstolarna utan också av ett antal för vissa ärendetyper tillsatta besvärsnämnder och rättskipningsorgan av domstolstyp. Dessas ställning har inte i alla avseenden ordnats i enlighet med de krav som ställs på domstolars oavhängighet. Dylika rättskipningsorgan anses inte i egentlig mening höra till domstolsväsendet.

Åklagarna har en viktig roll i vårt rättssystem. Efter förundersökningen gör åklagaren åtalsprövning och bevakar det allmännas intresse genom att framställa sitt straffyrkande i domstolen. Åklagarnas beslutsfattande och verksamhet intar en nyckelposition då det bedöms hur och i vilken omfattning värdesättningarna i och målen för det straffrättsliga systemet uppnås i straffprocessen. En del av den makt som traditionellt har legat hos domstolen har överförs till åklagarna genom utvidgning av åklagarnas rätt att efter

prövning efterge åtal för ett uppklärat brott (s.k. åtalseftergift av påföljdsnatur) och genom att uppgiften att utfärda strafforder har överförs från domstolen till åklagaren. Genom den öppna formuleringen av bestämmelserna i den straffrättsliga lagstiftningen har det i allt större omfattning lämnats beroende av lagskiparens, således också åklagarens, prövning i enskilda fall om en gärning skall anses strida mot rättssystemet. Åklagarnas prövningsrätt har utvidgats också genom vissa reformer som ger möjlighet att avstå från åtgärder.

Rättssäkerhetsaspekterna har synnerligen stor betydelse vid prövningen av organisatoriska frågor inte bara när det gäller domstolarna utan också när det gäller åklagarväsendet. Åklagarnas verksamhet är rättslig maktutövning som kan jämföras med domstolarnas verksamhet. I anslutning här till har åklagarväsendet organiserats och åklagarnas ställning i Finland ordnats så att åklagarna då de fattar sina avgöranden är oberoende av andra samhälleliga maktutövare på ett sätt som kan jämföras med domstolarna. Därför är det motiverat att de bestämmelser som gäller forum för tjänsteåtal mot åklagarna bedöms från samma utgångspunkter som motsvarande bestämmelser gällande domarna.

Med beaktande av domstols- och åklagarväsendets självständiga och oberoende ställning samt av ovan nämnda skäl i anslutning till domstolarnas objektiva opartiskhet är det viktigt att tjänsteåtal mot domare och andra anställda vid en tingsrätt och mot tjänstemän som tjänstgör som åklagare vid tingsrätterna inte behandlas i den domstol där de utför sina tjänsteuppgifter. Kravet på objektiv opartiskhet gäller också hovrätterna. Därför kan det inte anses lämpligt att en tjänsteman som tjänstgör vid hovrätten åtalas för tjänstebrott vid den hovrätt där han eller hon utför sitt tjänsteuppgift.

Det finns ingen anledning att utvidga de särskilda arrangemang som gäller forum för tjänsteåtal så att de gäller utanför åklagar- och domstolsväsendet. Inom domstolsväsendet torde det däremot fortfarande finnas befogade orsaker att bevara ett liknande system som det nuvarande, enligt vilket domare och vissa föredraganden inom domstolsväsendet som har en ställning som kan jämföras med domarnas åtalas för tjänstebrott i första instans i hovrätten.

Åklagarnas specialisering

En internationell jämförelse visar att åklagaruppgifterna när det gäller tjänstebrottmål mot de högsta tjänstemännen i vissa länder har anförtratts specialåklagare. I överensstämmelse härmed bestäms i 7 § lagen om allmänna åklagare att statsåklagarna är åklagare i ärenden som hovrätten behandlar i första instans. I praktiken har sådana ärenden varit tjänstebrottmål som gällt antingen domare eller de högsta förvaltningstjänstemännen.

I den regeringsproposition som gäller nämnda lag (RP 131/1996 rd) anses att ett sätt att effektivare uppnå de kriminalpolitiska mål som ställs på åklagarna är att låta åklagarna specialisera sig. Det anses att åtal i samband med tjänstebrott ofta förutsätter särskild yrkesskicklighet av åklagaren, som kan uppnås endast genom specialisering. Det konstateras dessutom att åklagarna i fråga om tjänstebrottmål även förutsätts ha tillräcklig auktoritet och oavhängighet i relation till parterna för att utomståendes tilltro till myndighetsverksamheten skall kunna garanteras.

Det är befogat att statsåklagaren, som har specialiserat sig på tjänstebrottmål, också i framtiden skall vara åklagare i tjänstebrottmål som gäller de högsta tjänstemännen, oberoende av om de behandlas i tingsrätten eller i hovrätten. Dylika mål har vanligen stor betydelse för samhället.

I praktiken skall statsåklagaren vara åklagare i tjänstebrottmål som gäller tjänsteåtal mot tjänstemän som på ett centralt sätt deltar i de högsta statliga organens verksamhet och i utövandet av den högsta verkställande makten samt i skötseln av de yttre relationerna. De tjänstemän som kommer i fråga är de högsta tjänstemännen vid ministerierna, republikens presidents kansli, riksdagen och utrikesrepresentationen.

Forum i vissa situationer

Utgående från forumbestämmelsernas ordalydelse verkar det klart att den avgörande faktorn vid valet av forum är i vilken tjänst brottet har begåtts och å andra sidan naturligtvis också vilken forumregel som gäller då ärendet anhängiggörs. Vid val av forum har det i regel ingen betydelse att tjänstemannen har flyttat till en annan tjänst, befordrats eller gått i pension. Sådana fall där

de som är delaktiga i brottet är tjänstemän som skall åtalas på olika forumnivåer medför speciella problem vid valet av forum.

I 40 § lagen om arbetsdomstolen föreskrivs att hovrätten är forum för tjänsteåtal mot arbetsdomstolens sekreterare, men det konstateras samtidigt att ärendet också för sekreterarens del, om sammanhanget kräver det, kan behandlas i högsta domstolen tillsammans med tjänsteåtal mot arbetsdomstolens ledamöter. I rättspraxis har man också utan stöd av uttryckliga bestämmelser antagit den princip som uttrycks i nämnda lagrum och dessutom i 7 § 2 mom. militära rättegångslagen.

Högsta domstolens avgörande Nr 2398 av den 12 november 1964 i ärende 163/57 och avgörande Nr 3779 av den 28 oktober 1992 i ärende H 89/22 utgår från att tjänsteåtal som utförs mot en föredragande vid hovrätten också kan prövas i högsta domstolen tillsammans med tjänsteåtal mot hovrättens ledamöter gällande samma sak.

Enligt 9 § hovrättslagen kan föredraganden vid hovrätten i vissa fall höra till hovrättens beslutföra sammansättning. Då avgör assessorn eller fiskalen vid hovrätten målet som ledamot och inte som föredragande, och forum för tjänsteåtal bestäms således också enligt bestämmelsen om forum för hovrättens ledamöter. En assessor eller fiskal vid hovrätten åtalas härvid för tjänstebrott i högsta domstolen, även om åtalet utförs enbart mot assessorn eller fiskalen.

4.2. Tidigare reformprojekt

Betänkande av Kommittén för utredning av den offentliga personalens rättsliga ställning

Kommittén för utredning av den offentliga personalens rättsliga ställning, som statsrådet tillsatte den 3 februari 1972, föreslog i ett betänkande som den överlämnade den 15 juni 1979 (kommittébetänkande 1979:26) att stadgandena om tjänsteåtalsdomstolarna för tjänstemän skulle ändras så att tjänsteåtalen i större omfattning än tidigare skulle behandlas i allmän underrätt som första rättsinstans. Förslaget syftade till att hovrätten i praktiken skulle kvarstå som tjänsteåtalsdomstol främst endast för domarna vid underrätten.

Enligt motiveringen till betänkandet ansågs det inte ändamålsenligt att forum för tjänsteåtal mot en tjänsteman bestäms enligt tjänstemannens ställning. Bl.a. på grund av

jävaspekter ansågs det dock nödvändigt att hovrätten fortfarande som första rättsinstans behandlar vissa tjänsteåtal som gäller fel som en domare begått i sin tjänst.

Motiveringen till lagstiftningen om tjänstebrott

I regeringens proposition med förslag till revidering av lagstiftningen om tjänstebrott (RP 58/1988 rd) hänvisas till ovan nämnda förslag av Kommittén för utredning av den offentliga personalens rättsliga ställning. I propositionen ingår dock inte något förslag till nya forumbestämmelser, utan det meddelas att saken tas upp "i samband med revideringen av rättegångsförfarandet, som för tillfället bereds vid justitieministeriet".

Slutbetänkande av hovrättskommissionen

I slutbetänkandet av hovrättskommissionen (kommittébetänkande 1992:20) konstateras att det finns ett stort antal specialbestämmelser om tjänsteåtal som skall behandlas i hovrätten och till denna del nämns att det skulle finnas anledning att särskilt utreda vilka av dessa mål gällande tjänstebrott som borde överföras för behandling i tingsrätten och vilka som det skulle vara befogat att fortfarande skulle behandlas i första instans först i hovrätten. De sistnämnda bör fastställas genom lag.

Den nya hovrättslagen, genom vilken advokatfiskaltjänsterna drogs in, ändrade inte bestämmelserna om forum för tjänsteåtal.

Betänkande av åklagarkommissionen

I ett betänkande av åklagarkommissionen (kommittébetänkande 1995:7) konstateras att det tycks finnas ett uppenbart behov av revidering och förenhetligande av bestämmelserna om tjänsteåtalsdomstol. Kommissionen instämde i hovrättskommissionens ställningstagande till att bestämmelser om tjänsteåtalsdomstol i samtliga fall skall ingå på lagnivå.

Kommissionen ansåg att frågan om i vilken mån det fortfarande finns anledning att bevara specialarrangemang gällande tjänsteåtalsdomstolar var en svår fråga. Kommissionen ansåg att det i varje fall är skäl att tjänsteåtal mot domare och åklagare vid tingsrätten behandlas i första instans i hovrätten, eftersom åtal mot domare och åklagare i deras egen underrätt skulle ha uppenbart

menliga verkningar på deras verksamhetsbetingelser vid skötseln av tjänsten.

5. Propositionens verkningar

5.1. Verkningar för tingsrätterna

De tjänstebrottmål som allmänna åklagaren utför mot de högsta tjänstemännen kan vara av stor betydelse för samhället och innehålla svåra juridiska och till bevisföringen hörande frågor. Dessa mål kan kräva en sådan förstärkt sammansättning vid avgörandet som avses i 2 kap. 2 § rättegångsbalken.

I praktiken är antalet tjänstebrottmål och militära rättegångsärenden som allmänna åklagaren utför per år och som skall behandlas i hovrätten i första instans relativt litet. Tjänstebrottmålen i första instans har huvudsakligen varit sådana som anhängiggjorts av målsäganden själv.

Målsägandens rätt att väcka åtal i tjänstebrottmål har inte begränsats jämfört med tidigare i samband med den revidering som gällde rättegång i brottmål, utan målsäganden har fortfarande självständig åtalsrätt som är oberoende av allmänna åklagarens ställningstaganden. I 7 kap 5 § lagen om rättegång i brottmål finns å andra sidan en bestämmelse om avvisande av talan och avgörande av saken utan att stämning utfärdas.

De tjänsteåtalsmål som målsäganden ofta utför utan lagfarna biträden kan vara mycket omfattande och ostrukturerade vad materialet beträffar och sålunda medföra rikligt med arbete för domstolen.

Genom den föreslagna reformen kommer arbetsmängden vid tingsrätterna att öka, speciellt vid Helsingfors tingsrätt.

5.2. Verkningar för hovrätterna

Då det har konstaterats att arbetsmängden vid tingsrätterna kommer att öka till följd av reformen, kan det också konstateras att arbetsmängden vid hovrätterna i stället kommer att minska. Det är främst fråga om förändringar i arbetsmängden mellan hovrätterna och Helsingfors tingsrätt samt tingsrätterna i några andra förvaltningsstäder.

De tjänstebrottmål som hovrätten behandlar som första rättsinstans kan delas in i tre grupper: tjänsteåtal mot domare, tjänsteåtal mot de högsta förvaltningstjänstemännen och tjänsteåtal som målsäganden själv utför. Proceduren i dessa tre grupper kan avvika

från varandra.

I de mål som hovrätten behandlar som första instans torde det i framtiden bli vanligt att ordna muntlig behandling, med undantag för klara och ostridiga tjänstebrott, vilkas andel kommer att minska. Sådana mål som hovrätten behandlar som första rättsinstans och där det ordnas muntlig behandling skall betraktas som brådskande. Tjänstebrottmålen kommer antingen att vara sådana mål som åklagaren anhängiggör eller sådana som målsäganden utför och där ansökan om stämning är befogad. Hovrätten kan fortfarande efter behov behandla klanderskrivelser gällande domare som förvaltningsklagomål samt utan att utfärda stämning förkasta målsägandens tydligt ogrundade straffyrkanden.

5.3. Verkningar i fråga om åklagarväsendets uppgifter

Då följden av reformen är att statsåklagarens andra uppgifter i tjänstebrottmål än de som ges i enskilda fall genom särskilda föreskrifter kommer att begränsas till tjänstebrott som begås av domare och de högsta militärerna, torde detta innebära att statsåklagarens uppgifter minskar. I stället kommer häradsåklagarnas arbetsmängd att öka åtminstone i Helsingfors och några andra förvaltningsstäder.

5.4. Ekonomiska verkningar

Reformen har inga ekonomiska verkningar med tanke på rättsväsendet som helhet.

6. Beredningen av propositionen

Justitieministeriet tillsatte den 14 maj 1997 en arbetsgrupp, som fick i uppdrag att utarbeta ett förslag till regeringens proposition om ändring av bestämmelserna om tjänsteåtalforum för de högsta tjänstemännen så att tjänsteåtalen i allmänhet skall behandlas i tingsrätten och inte i hovrätten som första rättsinstans. Under beredningen hörde arbetsgruppen preliminärt ministerier, vissa andra representanter för den offentliga förvaltningen samt sakkunniga.

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande till justitieministern den 15 december 1997. I arbetsgruppens betänkande ingick en förteckning per den 29 september 1997 över tjänstemän som skall åtalas i hovrätten. Jus-

titieministeriet begärde utlåtande om betänkandet av sammanlagt trettio myndigheter och organisationer. I utlåtandena förhöll man sig i allmänhet positiv till arbetsgruppens förslag om att tjänsteåtalsmål betydligt oftare än för närvarande skall behandlas i första rättsinstans i tingsrätten och inte i hovrätten.

Justitieministeriet tillsatte den 27 september 1999 en arbetsgrupp för att utarbeta regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av vissa bestämmelser om forum för tjänsteåtal utgående från betänkandet av arbetsgruppen för revidering av bestämmelserna om tjänsteåtalforum och de utlåtanden som erhållits om det.

7. Författningar som skall utredas särskilt

I en del forumbestämmelser föreslås inga ändringar i detta sammanhang, eftersom de kräver ytterligare beredning.

Enligt 24 § instruktionen för riksdagens justitieombudsman (251/2000) skall kanslichefen samt referendarieråden, äldre justitieombudsmannasekreterarna och justitieombudsmannasekreterarna vid justitieombudsmannens kansli åtalas för tjänstebrott vid Helsingfors hovrätt. I anslutning till upphävandet av motsvarande bestämmelse i lagen om justitiekanslern i statsrådet kan också nämnda 24 § i sinom tid slopas i instruktionen för riksdagens justitieombudsman genom riksdagens beslut.

Enligt 2 kap. 2 § kyrkolagen kräver en ändring av kyrkolagen kyrkans förslag som framställs av kyrkomötet. Republikens president och riksdagen har till uppgift att pröva och stadfästa kyrkomötets förslag. Forumbestämmelserna i 19 kap. 10 § och 22 kap. 5 § kyrkolagen kan således ändras endast på förslag av kyrkomötet.

Forumbestämmelsen i 76 § självstyrelselagen för Åland härstammar från den gamla lagen, dvs. 1951 års självstyrelselag, där det i 41 § fanns en bestämmelse om tjänsteåtalforum för ledamöter vid landskapsstyrelsen och andra tjänstemän. Frågan om upphävande av nämnda paragraf och en omorganisering av saken är anhängig vid justitieministeriet i samband med en revidering av självstyrelselagen.

Militärernas specialställning har också behandlats vid beredningen. Militära brottmål som avses i militära rättegångslagen behandlas vanligen i tingsrätten, som bestäms enligt

truppavdelning. Helsingfors hovrätt är dock första rättsinstans, då svaranden är en kommandör för truppavdelning eller en officer av majors grad. Både tingsrätten och hovrätten skall ha militära ledamöter. I tingsrätten är ledamöterna i praktiken en officer och en institutofficer och i hovrätten skall ledamöterna vara officerare av minst majors grad.

Då upphävandet av specialbestämmelsen om forum i 6 § militära rättegångslagen också skulle förutsätta en ändring av sammansättningen av den domstol som behandlar militära rättegångsärenden, kommer revideringen när det gäller tjänsteåtal mot officerare att genomföras särskilt senare.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Hovrättslagen

2 §. *Hovrättens uppgifter.* Det föreslås att 2 § 2 mom. hovrättslagen ändras så att de tjänstebrottmål som hovrätten fortfarande skall behandla som första rättsinstans allmänt nämns i det. Till dessa hör framför allt tjänstebrottmål som gäller domare vid de tingsrätter som ligger inom respektive hovrätts verksamhetsdistrikt och andra tjänstemän inom domstolsväsendet som särskilt nämns i lag.

När det gäller förvaltningsdomstolarna förblir 13 § 2 mom. lagen angående Högsta förvaltningsdomstolen och 20 § lagen om förvaltningsdomstolarna i kraft. Enligt nämnda lagrum åtalas en föredragande vid högsta förvaltningsdomstolen samt en ledamot och en föredragande vid en förvaltningsdomstol för tjänstebrott vid hovrätten.

Beträffande specialdomstolarna förblir 11 § lagen om försäkringsdomstolen, 40 § lagen om arbetsdomstolen och 19 § lagen om marknadsdomstolen i kraft, 40 § lagen om arbetsdomstolen dock ändrad på det sätt som anges nedan. Med stöd av nämnda lagrum skall ledamöterna i försäkringsdomstolen, sekreteraren i arbetsdomstolen samt ordföranden och ledamöterna i marknadsdomstolen fortfarande åtalas för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt.

I den föreslagna bestämmelsen nämns också allmänt om åklagarna. Bestämmelserna i 15 § lagen om allmänna åklagare, 9 § lagen om häradsåklagare och 3 § lagen om landshövdingens åklagarämbete i landskapet Åland förblir fortfarande i kraft. Tjänsteåtal mot statsåklagarna, ledande häradsåklagarna, landshövdingens åklagare i landskapet Åland, häradsåklagarna och biträdande åklagarna skall fort-

farande behandlas i hovrätten. I de fall som avses i 2 § 3 mom. lagen om häradsåklagare torde hovrätten betraktas som forum också för tjänsteåtal mot en länsman till den del det är fråga om tjänstebrott som begåtts i uppgiften som åklagare.

Eftersom en avvikelse från den normala instansordningen bör grunda sig på lag, föreslås en ändring i gällande 2 § 2 mom. hovrättslagen som begränsar hovrättens befogenhet att som första rättsinstans behandla mål så att den endast omfattar sådana fall om vilka bestämmelser har utfärdats på lagnivå.

Det föreslagna 2 mom. i 2 § är en allmän bestämmelse och utöver den skall de särskilda bestämmelser som utfärdats på lagnivå tillämpas i respektive fall. Som en bestämmelse på lagnivå utanför domstols- och åklagarväsendet kommer för närvarande 6 § militära rättegångslagen i fråga. Enligt den handläggs ett militärt rättegångsärende i första instans av Helsingfors hovrätt, då svaranden är en kommandör för truppavdelning eller en officer av minst majors grad.

10 §. *Tjänstebrott.* Enligt gällande 10 § hovrättslagen åtalas en assessor och en fiskal vid hovrätten för tjänstefel i hovrätten. Det föreslås att nämnda lagrum kompletteras så att hovrättens kanslichef fogas till den grupp av tjänstemän som skall åtalas i hovrätten. Hovrätten är också nu forum för tjänsteåtal mot kanslichefen, men en bestämmelse om det finns endast i 24 § hovrättsförordningen. Kanslichefen är hovrättens föredragande i förvaltningsärenden och därför är det motiverat att 10 § hovrättslagen, som gäller forum för tjänsteåtal mot hovrättens föredraganden, också skall gälla kanslichefen.

Det föreslås att den gällande 10 § hovrättslagen också ändras så att Helsingfors hovrätt skall vara behörig domstol. Tjänsteåtal som väckts mot kanslichefen, en assessor

eller en fiskal vid Helsingfors hovrätt skall dock behandlas i Åbo hovrätt. Andringen är befogad för att kanslichefen, en assessor eller en fiskal vid hovrätten inte skall åtalas för ett brott som begåtts i tjänsten i samma hovrätt där han eller hon tjänstgör.

1.2. Lag om Högsta domstolen

3 §. Det föreslås att 3 § 4 punkten lagen om Högsta domstolen ändras så att den motsvarar dagens läge genom att omnämmandet av presidenten och medlem i högsta förvaltningsdomstolen stryks i den. Det föreslås att lagrummet kompletteras så att de högsta åklagarna nämns.

Enligt den nu gällande 3 § lagen om Högsta domstolen skall högsta domstolen pröva och slutligen avgöra åtal för tjänstefel, begångna under tjänstens utövning av president eller ledamot i hovrätten. I bestämmelsen nämns också fortfarande att presidenten eller en medlem i högsta förvaltningsdomstolen åtalas i högsta domstolen. Bestämmelsen har dock inte varit i kraft sedan lagen om riks-rätten, som gavs 1922, trädde i kraft. Enligt den lagens 1 § åtalades nämligen presidenten i eller en ledamot av högsta förvaltningsdomstolen för lagstridigt förfarande i ämbetsutövningen i riks-rätten. Grundlagen upphävde lagen om riks-rätten av 1922. Enligt 101 § 1 mom. grundlagen behandlar riks-rätten åtal som väcks mot en ledamot i högsta förvaltningsdomstolen för lagstridigt förfarande i ämbetsutövning.

12 §. För närvarande finns en bestämmelse på förordningsnivå om forum för tjänsteåtal mot föredragande vid högsta domstolen i 6 § förordningen om högsta domstolen. Det föreslås att en motsvarande bestämmelse fogas till lagen om Högsta domstolen i stället för den 12 § som upphävdes den 11 mars 1997. En motsvarande bestämmelse om föredragande vid högsta förvaltningsdomstolen finns i 13 § 2 mom. lagen angående Högsta förvaltningsdomstolen.

I 12 § lagen om Högsta domstolen ingick tidigare en bestämmelse om forum för tjänsteåtal mot presidenten och en ledamot i högsta domstolen. Bestämmelsen i fråga upphävdes i samband med att lagen om allmänna åklagare stiftades. Om forum för tjänsteåtal mot en ledamot i högsta domstolen bestäms för närvarande i 101 § 1 mom. grundlagen.

1.3. Lag om arbetsdomstolen

40 §. Enligt 40 § lagen om arbetsdomstolen utförs åtal för tjänstefel mot presidenten, arbetsdomstolsrådet, en ledamot och en suppleant i arbetsdomstolen i högsta domstolen. Sekreteraren i arbetsdomstolen åtalas för tjänstefel i hovrätten.

Bestämmelserna om forum för tjänsteåtal mot domarna inom domstolsväsendet är inte konsekventa när det gäller arbetsdomstolen. Domarna vid de andra specialdomstolarna åtalas för tjänstebrott huvudsakligen i hovrätten. Det finns inga särskilda orsaker till att domarna vid arbetsdomstolen skulle stå i en annan ställning än andra domare när det gäller forum för tjänsteåtal. Med tanke på ett konsekvent system föreslås att lagen om arbetsdomstolen ändras så att Helsingfors hovrätt skall vara forum för tjänsteåtal mot ledamöterna i arbetsdomstolen.

1.4. Tingsrättslagen

20 §. Enligt 20 § 1 mom. tingsrättslagen åtalas lagman och tingsdomare vid tingsrätten för tjänstefel i hovrätten. Enligt paragrafens 2 mom. åtalas en tingsfiskal, en notarie och en som hör till kanslipersonalen för tjänstefel i hovrätten. Enligt paragrafens 3 mom. åtalas en nämndeman för tjänstefel i hovrätten.

I den regeringsproposition som gäller in-dragning av jorddomstolarna (RP 86/1999 rd) föreslås att 20 § 1 mom. tingsrättslagen ändras så att en lagman, en tingsdomare och en jordrättsingenjör vid tingsrätten skall åtalas för tjänstefel vid hovrätten.

I 20 § tingsrättslagen nämns alla tjänstemän vid tingsrätten som utför lagskipningsuppgifter. När det gäller dem som hör till kanslipersonalen är ordalydelsen i lagrummet dock onödigt vag.

Av kanslipersonalens uppgifter är endast en relativt liten del egentliga lagskipningsuppgifter. Alla dessa uppgifter nämns i 19 § 1 mom. tingsrättslagen. Enligt nämnda lagrum kan en lagman under vissa förutsättningar förordna någon som hör till kanslipersonalen att avgöra bl.a. lagfarts- och in-teckningsärenden samt meddela tredskodom.

Eftersom kanslipersonalen tjänstgör även i andra uppgifter än lagskipningsuppgifter, föreslås att 20 § 2 mom. tingsrättslagen ändras så att en som hör till kanslipersonalen

åtalas för tjänstebrott i hovrätten endast om det är fråga om ett brott som begåtts i en uppgift som avses i 19 § 1 mom.

Då förfarande som i ringa mån bryter mot tjänsteplikten och som skall betraktas som tjänstefel har dekriminaliserats i samband med revideringen av lagstiftningen om tjänstebrott, föreslås att ordalydelsen i 20 § tingsrättslagen i detta sammanhang ändras så att termen tjänstebrott används i stället för tjänstefel.

1.5. Lag om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering

7 §. Enligt 7 § lagen om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering sköter direktionens medlemmar samt institutets funktionärer sina uppgifter under tjänstemannaansvar. Medlemmar av direktionen åtalas för tjänstefel i Helsingfors hovrätt.

Det föreslås att paragrafen ändras så att tjänsteansvaret kvarstår för direktionens medlemmar och institutets funktionärer, men bestämmelsen om forum för tjänsteåtal upphävs. Det finns inga sådana orsaker som skulle förutsätta att tjänsteåtal mot en medlem av institutets direktion behandlas i hovrätten. Det föreslås att ordalydelsen i den bestämmelse som gäller tjänsteansvar ändras så att den tydligare än för närvarande hänvisar till de bestämmelser som gäller straffrättsligt tjänsteansvar.

1.6. Lag om upphävande av vissa forumbestämmelser

I den föreslagna lagens 1 § har samlats de bestämmelser på lagnivå utanför domstolsväsendet som gäller forum för tjänsteåtal och som det nu anses befogat att upphäva.

Fängelsemyndigheten, konkurrensrådet, jämställhetsnämnden, konsumentklagonämnden och arbetsrådet samt konsumentombudsmannen och jämställhetsombudsmannen hör inte till domstolsväsendet och deras ställning har inte till alla delar ordnats i enlighet med de krav som ställs på domstolarnas oavhängighet. Det är inte skäl att jämställa dessa organ med det egentliga domstolsväsendet när det gäller forum för tjänsteåtal.

Det finns inga sådana skäl som skulle för-

utsätta att tjänsteåtal mot tjänstemän vid republikens presidents kansli, statsrådet, justitiekanslersämbetet, utrikesförvaltningen, Finlands Bank, finansinspektionen eller Folkpensionsanstalten behandlas i hovrätten i stället för i tingsrätten. För jämförelsens skull kan det konstateras att det aldrig har funnits några bestämmelser om forum för tjänsteåtal när det gäller riksdagens förvaltnings-tjänstemän.

Det föreslås att 4 kap. 13 § lagen om rättegång i brottmål upphävs som föråldrad. Enligt paragrafen skall ett brott som innebär smädelse eller förolämpning av en tjänsteman handläggas av den domstol som är behörig att pröva brott som den kränkte tjänstemannen begått i tjänsten. I förarbetet till bestämmelsen i fråga (RP 82/1995 rd) konstateras att stadgandet grundar sig på tidigare lagstiftning och att dess behövlighet med tiden blir föremål för bedömning i anslutning till frågan om särskilda forumstadganden för tjänstebrott.

I den föreslagna lagens 2 § konstateras för tydlighetens skull att de förordningar och bestämmelser i förordningar i vilka föreskrivs att hovrätten skall vara särskilt forum för tjänsteåtal i första rättsinstans inte längre skall tillämpas då lagen träder i kraft. Dessa bestämmelser nämns ovan i punkt 2.2. i allmänna motiveringen. Till följd härav ändras domstolen för tjänsteåtal bl.a. när det gäller centralämbetsverkens generaldirektörer och den övriga högsta ledningen, de statliga inrättningarnas överdirektörer och vissa chefs-tjänster inom distriktsförvaltningen.

Till de bestämmelser som inte skall tillämpas hör bl.a. 12 § länsstyrelseförordningen. Enligt den åtalas landshövdingen och avdelningschefen för polisavdelningen för tjänstebrott vid hovrätten. Inte heller 31 § polisförvaltningsförordningen skall tillämpas. Enligt den skall tjänsteåtal som väcks mot chefen för skyddspolisen, chefen för centralkriminalpolisen, chefen för rörliga polisen samt länsmän och polischefer handläggas i hovrätten.

Uppgifterna för tjänstemännen vid länsstyrelsen och häradsämbetena kommer inte så nära domstolsväsendets verksamhet att det skulle finnas anledning till specialarrangemang när det gäller forum för tjänsteåtal för deras del. Av tjänstemännen vid häradsämbetena har endast åklagarna i detta avseende en särställning jämfört med andra tjänstemän.

2. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter det att de har antagits och blivit stadfästa.

De bestämmelser som gäller speciellt forum för tjänsteåtal är processuella till sin natur. Enligt vedertagen praxis avgör tidpunkten för anhängiggörandet av målet valet av processuell regel. Vid val av forum är det således avgörande vilken forumregel som gäller då målet anhängiggörs. Det har inte någon betydelse om brottet har begåtts medan den gamla forumbestämmelsen var i kraft. Däremot är det av betydelse i vilken tjänsteställning brottet har begåtts. Senare ändringar i den åtalade tjänstemannens tjänsteställning inverkar inte på valet av forum, utom när det gäller militära rättegångsärenden.

Om ett mål som gäller tjänsteåtal med stöd av en särskild forumbestämmelse har anhängiggjorts i hovrätten, inverkar upphävandet av forumbestämmelsen under pågående process inte på hovrättens behörighet att behandla och avgöra målet. Man torde också kunna utgå från att den statsåklagare som gjort åtalsprövning i ett mål som behandlas i hovrätten som första rättsinstans utan särskilt förordnande har behörighet att fortsätta att

sköta målet också i tingsrätten efter det att forumbestämmelsen har upphävts.

3. Lagstiftningsordning

I denna proposition är det fråga om särskilda forumbestämmelser som bestäms enligt rättsinstans. Till propositionen hänför sig ingenting sådant som skulle förutsätta grundlagsordning. De föreslagna lagarna kan stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

I propositionen föreslås att om forum för tjänsteåtal alltid skall bestämmas genom lag. För närvarande finns det flera gällande bestämmelser om forum för tjänsteåtal på förordningsnivå. Enligt 21 § 1 mom. i grundlagen har var och en rätt att få sin sak behandlad av en domstol som är behörig enligt lag. En motsvarande bestämmelse fanns redan i 16 § regeringsformen. De nämnda bestämmelserna har ansetts innebära att bestämmelser om särskilt forum för tjänsteåtal måste ingå i lag. Ovan nämnda forumbestämmelser på förordningsnivå strider mot grundlagen. I en eventuell konfliktsituation får domstolen inte tillämpa förordningarna med stöd av 107 § grundlagen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av 2 och 10 § hovrättslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i hovrättslagen av den 21 januari 1994 (56/1994) 2 § 2 mom. och 10 §, av dessa lagrum 2 § 2 mom. sådant det lyder i lag 722/1995, som följer:

2 §

Hovrättens uppgifter

Hovrätten behandlar som första rättsinstans mål som gäller landsförräderibrott och högförräderibrott samt tjänsteåtal som gäller brott vilka begåtts i tjänsten av domare vid de tingsrätter som lyder under hovrätten och, så som bestäms i lag, också brott som begåtts i tjänsten av andra tjänstemän inom domstolsväsendet och av allmänna åklagare. Dessutom behandlar hovrätten övriga mål och ärenden som enligt lag skall avgöras av den.

10 §

Tjänstebrott

Kanslichef, assessor och fiskal vid hovrätten åtalas för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt. Motsvarande tjänstemän vid Helsingfors hovrätt åtalas för tjänstebrott i Åbo hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 200 .

2.

Lag**om ändring av lagen om Högsta domstolen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 22 juli 1918 om Högsta domstolen (74/1918) 3 § 4 punkten samt
fogas till lagen en ny 12 §, i stället för den 12 § som upphävts genom lag 199/1997, som
 följer:

3 §
 Högsta domstolen äger pröva och slutligen
 avgöra:

4) tjänsteåtal som gäller brott som presi-
 denten eller en ledamot i en hovrätt eller
 riksåklagaren eller biträdande riksåklagaren
 har begått i tjänsten; samt

12 §
 Föredragande vid högsta domstolen åtalas
 för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 200 .

3.

Lag**om ändring av 40 § lagen om arbetsdomstolen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 31 juli 1974 om arbetsdomstolen (646/1974) 40 §, sådan den lyder i lag
 1007/1982, som följer:

40 §
 Presidenten, arbetsdomstolsrådet, ledamö-
 terna, suppleanterna och sekreterarna i ar-
 betsdomstolen åtalas för tjänstebrott i Hel-
 singfors hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 200 .

4.

Lag**om ändring av 20 § tingsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/1993) 20 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 61 och 1326/1994, som följer:

20 §

En lagman, en tingsdomare och en jordrättsingenjör åtalas för tjänstebrott i hovrätten.

En tingsfiskal och en notarie åtalas för tjänstebrott i hovrätten. De som hör till kanslipersonalen åtalas för tjänstebrott i hovrätten, om det är fråga om ett brott som be-

gåtts i en uppgift som avses i 19 § 1 mom.

En nämndeman åtalas för tjänstebrott i hovrätten. Hovrätten bestämmer om nämndemannen kan kvarstå i sitt uppdrag under den tid tjänsteåtalet är anhängigt.

Denna lag träder i kraft den 200 .

5.

Lag**om ändring av 7 § lagen om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 24 februari 1978 om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering (159/1978) 7 §, sådan den lyder i lag 1290/1993, som följer:

7 §

På direktionens medlemmar och institutets funktionärer skall i fråga om deras verksamhet tillämpas de bestämmelser som gäller straffrättsligt tjänsteansvar.

Denna lag träder i kraft den 200 .

6.

Lag**om upphävande av vissa forumbestämmelser**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Genom denna lag upphävs följande lagrum:

1) 57 § lagen den 8 december 1995 om republikens presidents kansli (1382/1995),

2) 3 § 2 mom. lagen den 30 mars 1922 om statsrådet (78/1922), sådant det lyder i lag 145/2000,

3) 24 § 1 mom. lagen den 25 februari 2000 om utrikesförvaltningen (204/2000),

4) 15 § lagen den 25 februari 2000 om justitiekanslern i statsrådet (193/2000),

5) 30 § lagen den 27 mars 1998 om Finlands Bank (214/1998),

6) 90 § folkpensionslagen av den 8 juni 1956 (347/1956),

7) 22 § 1 mom. lagen den 11 juni 1993 om finansinspektionen (503/1993),

8) 11 § lagen den 27 maj 1992 om konkurrensrådet (481/1992),

9) 10 § lagen den 20 januari 1978 om konsumentklagonämnden (42/1978),

10) 8 § lagen den 2 augusti 1946 om arbetsrådet och om undantagstillstånd inom arbetarskyddet (608/1946),

11) 19 § lagen den 8 augusti 1986 om jämställdhetsombudsmannen och jämställdhetsnämnden (610/1986),

12) 6 § 2 mom. lagen den 9 juli 1953 om internering av farliga återfallsförbrytare (317/1953), sådant det lyder i lag 465/1959, och

13) 4 kap. 13 § lagen den 11 juli 1997 om rättegång i brottmål (689/1997).

2 §

Efter att denna lag trätt i kraft tillämpas inte de förordningar och de bestämmelser i förordningar i vilka föreskrivs att hovrätten skall vara forum för tjänsteåtal i första rättsinstans.

3 §

Denna lag träder i kraft den 200 .

Helsingfors den 19 maj 2000

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Johannes Koskinen*

1.

Lag**om ändring av 2 och 10 § hovrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i hovrättslagen av den 21 januari 1994 (56/1994) 2 § 2 mom. och 10 §, av dessa lagrum 2 § 2 mom. sådant det lyder i lag 722/1995, som följer:

Gällande lydelse

2 §

Hovrättens uppgifter

Hovrätten behandlar som första rättsinstans mål som gäller landsförräderibrott och högförräderibrott samt tjänsteåtal som hör till dess behörighet. Dessutom behandlar hovrätten övriga mål och ärenden som enligt särskilda stadganden skall avgöras av den.

Föreslagen lydelse

2 §

Hovrättens uppgifter

Hovrätten behandlar som första rättsinstans mål som gäller landsförräderibrott och högförräderibrott samt tjänsteåtal som gäller brott vilka begåtts i tjänsten av domare vid de tingsrätter som lyder under hovrätten och, så som bestäms i lag, också brott som begåtts i tjänsten av andra tjänstemän inom domstolsväsendet och av allmänna åklagare. Dessutom behandlar hovrätten övriga mål och ärenden som enligt lag skall avgöras av den.

10 §

Tjänstefel

Assessor och fiskal vid hovrätten åtalas för tjänstefel i hovrätten.

10 §

Tjänstebrott

Kanslichef, assessor och fiskal vid hovrätten åtalas för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt. Motsvarande tjänstemän vid Helsingfors hovrätt åtalas för tjänstebrott i Åbo hovrätt.

Denna lag träder i kraft den

200 .

2.

Lag**om ändring av lagen om Högsta domstolen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 22 juli 1918 om Högsta domstolen (74/1918) 3 § 4 punkten samt
fogas till lagen en ny 12 §, i stället för den 12 § som upphävts genom lag 199/1997, som
 följer:

Gällande lydelse

3 §

Högsta domstolen äger pröva och slutligen
 avgöra:

4) åtal för tjänstefel, begångna under tjäns-
 tens utövning av president eller ledamot i
 hovrätt eller president eller medlem i Högsta
 förvaltningsdomstolen; samt

Föreslagen lydelse

3 §

Högsta domstolen äger pröva och slutligen
 avgöra:

4) *tjänsteåtal som gäller brott som presi-*
denten eller en ledamot i en hovrätt eller
riksåklagaren eller biträdande riksåklagaren
har begått i tjänsten; samt

12 §

Föredragande vid högsta domstolen åtalas
för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 200 .

3.

Lag**om ändring av 40 § lagen om arbetsdomstolen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 31 juli 1974 om arbetsdomstolen (646/1974) 40 §, sådan den lyder i lag
1007/1982, som följer:

Gällande lydelse

40 §

Åtal för tjänstefel mot presidenten, arbetsdomstolsrådet, ledamot och suppleant i arbetsdomstolen utförs i högsta domstolen och mot sekreteraren i Helsingfors hovrätt, om inte åtalet mot sekreteraren, på grund av samband med åtal mot förstnämnda personer, skall handläggas av högsta domstolen.

Föreslagen lydelse

40 §

Presidenten, arbetsdomstolsrådet, ledamöterna, suppleanterna och sekreterarna i arbetsdomstolen åtalas för tjänstebrott i Helsingfors hovrätt.

Denna lag träder i kraft den 200 .

4.

Lag**om ändring av 20 § tingsrättslagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i tingsrättslagen av den 28 juni 1993 (581/1993) 20 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 61 och 1326/1994, som följer:

Gällande lydelse

20 §

Lagman och tingsdomare åtalas för tjänstefel vid hovrätten.

En tingsfiskal, en notarie och en som hör till kanslipersonalen åtalas för tjänstefel i hovrätten.

En nämndeman åtalas i hovrätten för tjänstefel som han har begått vid utförandet av sitt uppdrag. Hovrätten bestämmer om nämndemannen kan kvarstå i sitt uppdrag under den tid tjänsteåtalet är anhängigt.

Föreslagen lydelse

20 §

En lagman, en tingsdomare och en jordrättsingenjör åtalas för tjänstebrott i hovrätten.

En tingsfiskal och en notarie åtalas för tjänstebrott i hovrätten. De som hör till kanslipersonalen åtalas för tjänstebrott i hovrätten, om det är fråga om ett brott som begåtts i en uppgift som avses i 19 § 1 mom.

En nämndeman åtalas för tjänstebrott i hovrätten. Hovrätten bestämmer om nämndemannen kan kvarstå i sitt uppdrag under den tid tjänsteåtalet är anhängigt.

Denna lag träder i kraft den 200 .

5.

Lag**om ändring av 7 § lagen om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering**

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen den 24 februari 1978 om institutets för arbetshygien verksamhet och finansiering (159/1978) 7 §, sådan den lyder i lag 1290/1993, som följer:

*Gällande lydelse***7 §**

Direktionens medlemmar samt institutets funktionärer sköter sina uppgifter under tjänstemannaansvar. Medlemmar av direktionen åtalas för tjänstefel i Helsingfors hovrätt.

*Föreslagen lydelse***7 §**

På direktionens medlemmar och institutets funktionärer skall i fråga om deras verksamhet tillämpas de bestämmelser som gäller straffrättsligt tjänsteansvar.

Denna lag träder i kraft den

200 .

